

KRİZDEN ÇIKIŞ İÇİN POLİTİKALAR: YEŞİL EKONOMİK DÜZEN

Ahmet Hamdi ZEKEY*

Özet

2008 yılının ikinci yarısından itibaren Dünya ekonomisi şiddetli ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu krizle birlikte küresel iklim değişikliği tehdidi altındadırlar. Finansal krizin petrol krizi, gıda, su, kriziyle birleşmesi sorunu daha da derinleştirecektir. Krizden çıkış stratejilerini belirlerken para politikaları, maliye politikaları, uluslararası kurumların yeniden yapılandırılması ve devlet müdahaleleri ön plana çıkmaktadır. Bu temel politikaların uygulanması ile birlikte son dönemde tüm dünyanın çevreci teknolojilere, politikalara ve yatırımlara yönelmesiyle ortaya çıkan yenilenebilir enerjilerin esas alındığı bir ekonomi anlayışı olan yeşil ekonomi, hem küresel ısınmaya hem de küresel finansal krize çare olacak önemli bir seçenek olarak gözükmektedir. Pek çok analiz, “yeşil sektörlerin” hem çevresel krizleri aşmakta faydalı olduğunu hem de yaratacakları istihdam etkisi ve sermaye getirileriyle küresel finans krizinden çıkmak için önemli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada küresel kriz ortamının ekonomi üzerine olumsuz etkileri incelenecek, krizden çıkış politikaları ve bu kapsamda çevreci yeşil ekonomi uygulamaları üzerinde durulacak ve politika önerileri oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Kriz, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Ekonomi, Yenilenebilir Enerji.

Exit From Crisis Policies: Green Economy Order

Abstract

The world economy has been faced with deep economic crisis since the second half of 2008. The underdeveloped and developing countries are under the threat of global seasonal change together with this crisis. The problem of financial crisis in conjunction with the petrol, food and water crises will get deeper. When exit crisis strategies are defined, monetary policies, financial policies, the reconstruction of international institutions, and state interventions come into prominence. Green economy, the economy concept that takes basis renewable energy which has emerged through all world's steering for environmental technologies, policies and investments with the application of these fundamental policies, is seen as an alternative to provide solutions to both global warming and global economic crisis. Many studies have shown that “green sectors” are important both in resolving environmental crises and overcoming global economic crisis with the employment effects they create and capital they return.

In this study, the negative effects of global economic crisis on economy, and exit crisis policies will be examined and within this context, green economy applications will be dwelled on and some policy suggestions will be offered.

Key Words: Global Crisis, Sustainable Development, Green Economy, Renewable Energy.

* Öğ. Alb. Kara Harp Okulu Dekanlığı, Sistem Yönetim Bilimleri Bölümü, Ekonomi A.D. Bşk. Ankara, azekey@kho.edu.tr
Bu bildiriye ilişkin görüşler yazara aittir, TSK'nin görüşünü yansıtmamaktadır.

Giriş

Dünyanın en büyük ekonomisi olan ABD konut sektöründe başlayan sorunlar, 2007 yılı ortalarında giderek büyümüş ve finansal krizin oluşumunu hızlandırmıştır. Finansal kriz, ipotekli konut (mortgage) piyasasında ortaya çıkmış, Eylül 2008'den itibaren reel sektörü de etkisi altına alarak gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ülkelere de sıçramıştır. Böylece ABD finansal piyasalarında ortaya çıkan kriz, küresel bir boyut kazanmıştır. Bu krizle dünya ekonomisi, 1929 yılındaki Büyük Bunalım'dan sonra yaşanan en şiddetli ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır.

Küresel krizin çıkış nedenleri; likidite bolluğu, ipotekli konut kredilerinin yapısının bozulması, konut fiyatlarındaki aşırı artış, menkul değerlendirme, şeffaflık eksikliği, kredi türev piyasalarının genişlemesi, kredi derecelendirme kuruluşlarının etkinsizliği ve düzenleyici denetleyici kuruluşların müdahalede gecikmesi olarak sıralanmıştır. Bu nedenlerle ortaya çıkan kriz, reel sektöre de yansyarak küresel büyüme oranlarını düşürmüş, işsizlik oranlarını artırmış, dış ticaret hacmini daraltmıştır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler yalnızca küresel finansal krizin değil, küresel iklim değişikliğinin yol açtığı sorunların da tehdidi altındadır. Küresel ısınma sonucu deniz seviyelerinin yükselmesi, verimli toprakların erozyona uğraması, aşırı yağışların ve fırtınaların daha sık görülmesi gibi olumsuzluklar, nüfusunun çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkilemektedir. Bunun yanı sıra, dünya nüfusundaki hızlı artış gıda ihtiyacını artırmakta, ancak tarımsal üretimin artan talebe anında yanıt verememesi gıda fiyatlarını yükseltmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkeleri yakın bir gelecekte su krizi beklemekte, temiz su ihtiyacı karşılanamayan insan sayısının artmasının çok daha kötü sonuçlara yol açacağı tahmin edilmektedir. Bu durumun temel sorumlusu ise yapılan yatırımların dünyanın ekolojik dengesi gözetilmeden gerçekleştirilmesidir.

Son yıllardaki hızlı ekonomik gelişme sürecinde gıda ve su güvenliği gözetilmemiş, sınırlı miktarda bulunan ve yalnızca belli ülkelerin elinde olan fosil yakıtlara alternatif ve yenilenebilir enerji arayışları yeterince desteklenmemiştir. Ayrıca çevreyi koruyan önlemlerin alınmasının üretime ek yük getireceği ve bunun da ekonomik gelişmeyi yavaşlatacağı iddiası belli çevrelerce yaygınlaştırılmıştır. Oysa ekonomik krizin tüm dünya ekonomilerini etkilediği günümüzde, çevreci ekonomi uygulamaları hiç olmadığı kadar elzem bir hale gelmiştir. Özellikle ekonomik krizden en çok etkilenen gelişmekte olan ülkeler için çevreci ekonominin yaygınlaştırılması hem bu ülkelerde sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayacak hem de yaratacağı iş olanaklarıyla krizden çıkışı kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada küresel kriz ortamının ekonomi üzerine olumsuz etkileri incelenecek, krizden çıkış politikaları ve bu kapsamda çevreci yeşil ekonomi uygulamaları üzerinde durulacak ve politika önerileri oluşturulacaktır.

1. Küresel Kriz Ortamının Olumsuz Etkileri

Küresel krizin etkileri incelendiğinde, aşağıda belirtilen alanlarda olumsuzluklar ön plana çıkmaktadır. Bunlar; konut fiyatlarında değer kaybı, büyüme oranlarında düşüş, işsizlik oranlarında artış, enflasyon oranlarındaki değişim ve dış ticaret hacmindeki düşüşler olarak sıralanmaktadır.

1.1. Konut Fiyatlarında Değer Kaybı

Kriz ortamının oluşmasında likidite bolluğu ve bunun sonucunda verilen özensiz krediler ve konut fiyatlarındaki balon artışlar etkili olmuşken, konut fiyatlarının düşmesi bu krizin sonuçları arasında yer almaktadır. Bütün dünyada krizden en çok etkilenen sektörler arasında inşaat sektörü gelmektedir (Alantar, 2009: 2). ABD’de 2001-2007 yılları arasında konut fiyatları yaklaşık yüzde 90 oranında artmıştır. Özensiz verilen ve NINJA¹ olarak adlandırılan kredilerin bir kısmının geri dönmemesi sonucu ABD’de 2007 yılının başından itibaren konut fiyatları hızla düşmeye başlamıştır. Bu düşme 2009 yılının ikinci çeyreğine kadar devam etmiş, ancak üçüncü çeyrekte az da olsa artmaya başlamıştır.

Şekil 1: ABD S&P/Case-Shiller Konut Fiyatları Endeksi

Kaynak: Standard & Poors, 2010.

ABD’deki konut fiyatlarındaki artışın boyutunu görmede, yaygın olarak S&P/Case-Shiller’in konut fiyatları endeksi kullanılmaktadır. Her üç ayda bir açıklanan bu endeks, ABD’deki 20 farklı bölgenin ulusal ve bölgesel verilerden yararlanılarak hazırlanmaktadır. Şekil 1’de görüldüğü gibi, 2002 yılından itibaren artan bu endeks, 2007 yılının başından itibaren hızla düşmeye başlamıştır. 2008 Şubat ayında ev fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre %13

¹ Ninja Kredileri: No income, no job, no asset

oranında, 2008 Ekim ayında ise yeni bir rekor kırarak %18 oranında düşmüştür. Bu düşüşler 2009 yılında da devam etmiş, ancak son çeyrekte endeks yükselişe geçmiştir. 30 Mart 2010'da açıklanan son verilere göre ise, ABD'de konut fiyatları, Aralık 2009'da %2, Ocak 2010'da %0,6 gerileyerek, 2009 yılının son döneminde ortaya çıkan artışları tersine döndürmüştür.

Konut sektöründe ABD dışında, İngiltere başta olmak üzere, diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'de de benzer fiyat düşüşleri yaşanmıştır.

1.2. Büyüme Oranlarındaki Düşüşler

Finansal krizin reel ekonomiye yansımaları nedeniyle, 2007 yılının son çeyreğinden itibaren hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde büyüme oranları düşmeye başlamıştır. Dünya ekonomisinde genel olarak büyüme oranları düşerken, bu düşüşün gelişmiş ülkelerde çok daha büyük boyutlara ulaştığı Tablo 1'den de görülmektedir.

Tablo 1. GSYİH Reel Büyüme Oranları (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
ABD	4.1	1.1	1.8	2.5	3.6	3.1	2.7	2.1	0.4	-2.5	2.1
Gelişmiş Ekonomiler	3.9	1.4	1.4	1.8	3.0	2.5	2.8	2.6	0.5	-3.5	1.3
Avrupa Birliği	3.9	2.0	1.3	1.3	2.5	2.0	3.2	2.9	0.8	-4.1	0.5
Gelişmekte olan ülkeler	5.8	3.0	4.3	5.3	7.3	6.7	7.3	7.6	5.4	1.9	5.3
Türkiye	6.8	-5.7	6.2	5.3	9.4	8.4	6.9	4.7	1.1	-5.1	1.5

Kaynak: UN/DESA, based on IMF, International Financial Statistics, 2009.

* Kısmen tahmin

** Proje bağlantılı olarak baz senaryo tahmini

Kriz etkilerinin 2009 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren azalmaya başladığı, hatta 2009 yılının son çeyreğinden itibaren küresel olarak ekonomilerin pozitif büyüme eğilimine girdiği görülmektedir. Genel değerlendirmeler reel sektörden kaynaklanan krizlerden çıkış ve büyümenin başlamasının daha yavaş olacağı yönündedir.

Tablo 2. İşsizlik Oranlarındaki Değişim (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
ABD	4.0	4.7	5.8	6.0	5.5	5.1	4.6	4.6	5.8	9.3	10.1
Gelişmiş Ekonomiler	6.5	6.7	7.3	7.4	7.1	6.8	6.3	5.7	6.1	8.6	9.4
Avrupa Birliği	8.7	8.5	8.9	9.0	9.1	8.9	8.2	7.1	7.0	9.2	10.2
Türkiye	6.5	8.4	10.3	10.5	10.3	10.3	9.9	9.9	10.2	13.4	

Kaynak: UN/DESA, based on IMF, International Financial Statistics, 2009.

* Kısmen tahmin

** Proje bağlantılı olarak baz senaryo tahmini

1.3. İşsizlik Oranındaki Artışlar

Küresel kriz, işsizlik oranlarını da önemli ölçüde etkilemiştir. Tablo 2'den de görüleceği üzere, özellikle ABD ve gelişmiş ekonomilerde yukarı yönlü trend göze çarpmaktadır. Türkiye'de ise 2006 ve 2007 yıllarında %10'ların altına düşen işsizlik oranları, tekrar bu düzeyin üzerinde seyretmeye başlamıştır.

1.4. Enflasyon Oranlarındaki Değişim

2007 ve 2008 yılında enflasyondaki yükselme, yalnızca finansal krizden kaynaklanmamıştır. Bu dönemde petrol ve gıda fiyatlarındaki yükselmeler, önemli ölçüde enflasyonist etkiye yol açmıştır. Özellikle enerji talebi hızla artan gelişmekte olan ülkelerde, enflasyon oranları hızla yükselmiştir. 2009 yılında ise petrol fiyatlarındaki düşüş ve krizin etkisinin azalmasından dolayı enflasyonist eğilimlerde düşüş yaşanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Enflasyon Oranlarındaki Değişim (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
ABD	3.4	2.8	1.6	2.3	2.7	3.4	3.2	2.9	3.8	-0.4	1.4
Gelişmiş Ekonomiler	2.5	2.3	1.6	1.8	2.0	2.2	2.3	2.1	3.3	0.1	1.3
Avrupa Birliği	2.6	2.7	2.2	2.0	2.1	2.1	2.1	2.3	3.4	0.7	1.4
Türkiye	54.9	54.4	45.0	21.6	8.6	8.2	9.6	8.8	10.4	5.9	7.0

Kaynak: UN/DESA, based on IMF, International Financial Statistics, 2009.

* Kısmen tahmin

** Proje bağlantılı olarak baz senaryo tahmini

1.5. Dış Ticaret Hacmindeki Düşüş

Dünya ticareti özellikle 2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren, 2009 yılı boyunca küresel kriz ortamından olumsuz etkilenmiştir. Genel olarak dünya ticaret hacmindeki yüzde değişim 2008 yılında bir önceki yıla göre %3,8'lik bir azalma eğilimi göstermiş, 2009'da ise %12,6'lık bir daralma olmuştur. Dünya ihracat hacmi 2009 yılında %12,6 oranında daralmıştır. Ancak 2010 yılı itibariyle artışa geçtiği Tablo 4'ten görülmektedir.

Tablo 4. İhracat Hacmindeki Yıllık % Değişim

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
Dünya	13.2	-1.1	4.4	5.6	10.6	8.0	9.6	6.6	2.8	-12.6	5.5
Gelişmiş Ekonomiler	12.6	-0.9	2.2	3.0	8.3	5.6	9.0	4.9	3.3	-15.2	4.9
Gelişmekte Olan Ülkeler	14.5	-1.9	8.6	9.8	14.6	12.7	10.7	9.1	2.1	-8.9	6.5

Kaynak: UN/DESA, based on IMF, International Financial Statistics.

* Kısmen tahmin

** Proje bağlantılı olarak baz senaryo tahmini

Dünya hacmi de 2009 yılında düşerek %12,3 olarak gerçekleşmiş, 2010 yılı itibariyle de %5,4 oranında artmaya başlamıştır (Tablo 5).

Tablo 5. İthalat Hacmindeki Yıllık % Değişim

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
Dünya	13.8	-0.5	4.1	5.3	11.4	7.5	8.9	6.7	3.1	-12.3	5.4
Gelişmiş Ekonomiler	11.0	-0.6	2.5	4.0	8.6	5.8	7.5	3.7	0.1	-12.3	3.9
Gelişmekte Olan Ülkeler	20.8	-0.9	7.4	7.9	17.4	10.5	10.6	10.7	7.5	-10.1	7.4

Kaynak: UN/DESA, based on IMF, International Financial Statistics, 2009.

* Kısmen tahmin

** Proje bağlantılı olarak baz senaryo tahmini

2. Krizden Çıkış İçin Uygulanan Politikalar

Küresel finansal krizden çıkış için uygulanan politikalar; genel olarak para politikaları, maliye politikaları, uluslararası kurumların yeniden yapılandırılması ve devlet müdahaleleri olarak sıralanabilir. Ayrıca, ekolojik krizin aşılması ve krizlerin yenilenmemesi için istihdam yaratıcı, sürdürülebilir büyümeye imkan veren çevreci ekonomik tedbirlerin uygulama alanı bulunduğu da bir gerçektir.

2.1. Para Politikaları

Küresel kriz döneminde Amerikan Merkez Bankası (FED), gösterge faizlerini sıfır noktasına indirerek, geleneksel olmayan para politikalarını (unconventional monetary policy) uygulamaya koymuştur. Bu doğrultuda; faiz oranlarının düşük düzeyde tutulacağı taahhüt edilmiş, miktarsal genişleme (quantitative easing)² ve kredi genişlemesi (credit easing)³ yoluyla Merkez bankasının bilançosu büyütülmüş, miktarsal genişleme ve kredi genişlemesi sonucu geleneksel olmayan menkul değerlerin alınması bilançonun aktif ve pasif tarafının büyümesine yol açmış, varlığa dayalı menkul değerlere garanti, hanehalkı ve şirketlere de doğrudan kredi verilmiştir (IMF, 2009a: 41; Dağlaroğlu, 2009).

² Miktarsal genişleme stratejisinde mevcut durum; bankaların rezervlerini menkul değer satın alarak artırmaları. Repo imkanı ile likidite sağlanması ve böylece bankalararası para piyasası faiz oranlarının düşürülmesi. Bunun için FED, BOE, BOJ ve bazı EME's GSE (Government Sponsored Enterprises) tahvilleri, ipotekli konut kredilerine dayalı menkul değerlerin ve hazine tahvillerinin satın alınması biçimindedir. Bu strateji, piyasaya uzun vadeli fon imkânı sağlama ve uzun vadeli getiri eğrilerini düşürmeyi amaçlamaktadır (Reinhart, 2009).

³ Kredi genişlemesi stratejisinde mevcut durum; Merkez bankasının bilançosunun aktif tarafının kompozisyonunda meydana getirmiş olduğu değişimdir. Finansal kurumlara likidite desteğinin sağlanması, kredi piyasalarında geniş bir yatırımcı grubuna likidite desteği verilmesi veya özel sektöre ait menkul değerlerin alınmasıdır. Böylece FED, kredi genişlemesi politikasını uygulamaktadır. Bu stratejinin amacı, FED aktifinde yer alan kredilerin ve menkul değerlerin bileşeni değiştirerek ekonomik birimlerin kredi koşullarını etkilemektir. (Dağlaroğlu, 2009).

Bu uygulama ile piyasadaki likidite sıkıntılarını çözümlenmiş, bankalara fon ve rahatlama sağlayan ve bir anlamda bankaları kurtarmaya da yarayan bir mekanizma oluşturulmuştur. Miktarsal gevşeme ve kredi genişlemesi sayesinde bankalar likidite sorunlarını aşmışlardır. Piyasada nakit gereksinimi karşılanmış, dolar darboğazına giren ülkeler bu sayede gereksinim duydukları nakdi sağlamışlardır. Böylece piyasadaki dolar miktarı 2.5 katına çıkartılmış, günümüzde bu miktar 2.25 trilyon dolar civarında seyrettiği görülmektedir. Bu politika sayesinde krizden çok hızlı bir çıkış sağlanmıştır, ancak bu durum iki sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan birincisi, piyasada oluşan aşırı dolarların enflasyona dönüşmesine fırsat vermeden piyasadaki geri alınması, ikincisi ise bu piyasadaki dolarları geri alma sürecinde büyüme ve işsizlik oranlarının kontrol edilmesi gerekmektedir.

Krizi aşmak için genişletici para politikası uygulayan bütün ülkeler şimdi işsizlik ve enflasyon yükselmeden sürdürülebilir büyümenin sağlanmasına uğraş vereceklerdir.

2.2. Maliye Politikaları

Küresel krizin ağır döneminin geride kaldığı düşünülen bu süreçte, dünya ekonomilerini yeni bir sorun tehdit etmektedir. Resesyon riskine karşı kamu harcamalarını artıran devletler, bu politikayı sürdürmeleri halinde bütçe açıklarının ve kamu borçlarının dev boyutlara varması, bırakmaları halinde ise resesyonun canlanması ve işsizliğin artması riskleriyle karşı karşıya bulunmaktadır. Devletler, bu iki risk arasında denge yaratmaya çalışmaktadır.

Türkiye'de de, kriz sürecinde "esnek maliye politikası" uygulanması, kriz sürecinin ardından da mali kurala dayalı bir maliye politikasına geçilmesi öngörülmüştür. Türkiye'nin, 2009'da derinleşen küresel krizin etkilerini sınırlandırmak amacıyla aldığı tedbirlerin, kamu dengeleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı bir gerçektir (Habertürk, 2010).

Türkiye'nin bütçesi 2008 yılında 17,1 milyar lira açık vermiş, açığın GSYİH'ye oranı yüzde 1,8 seviyesinde kalmıştır. Krizin etkisinin yoğunlaştığı 2009'da bütçe açığı 52,2 milyar lirayı bulmuş, Hükümetin 2010 yılı için öngörüsü de 50,1 milyar TL düzeyinde kalmıştır.

Türkiye'yi özellikle reel sektör kanalıyla etkileyen finansal kriz, 2000'li yıllardan itibaren yaratılan mali alanın bir kısmının, bu sorunun çözümlenmesine yönelik kullanılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda, kriz sürecinde esnek bir maliye politikasıyla, üretimin ve istihdamın desteklenmesi hedeflenmiştir. Kriz sonrası süreçte ise mali kurala dayalı maliye politikası uygulanarak, mali uyumun en kısa sürede sağlanması ve borç stokunun GSYİH'ye oranının azaltılması hedeflenmektedir.

Ekonomideki öngörülebilirliği ve özel sektör tarafından kullanılacak kaynakları artırmak amacıyla kamu kesimi borçlanma gereğinin tedrici bir şekilde azaltılması ve fiyat istikrarının

korunması önem arz etmektedir. Böylece, krizden çıkış ve sonrasında büyüme sürecinin özel sektör öncülüğünde gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

2.3. Uluslararası Kurumların Yeniden Yapılandırılması

Küresel krizin neresindeyiz? Küresel krizden çıkış için daha ne kadar beklememiz gerekiyor? Bu süreçte devletlerin müdahaleleri yanında uluslararası kurumsal yapı nasıl bir strateji izlemeli? Gibi tartışmaların sürdüğü bir ortamda; Uluslararası kurumlar raporlar hazırladılar. 2009 Temmuz ayının ilk haftalarında Birleşmiş Milletlerin (BM) yayımladığı “Küresel Ekonomik Kriz: Sistemik Başarısızlıklar ve Çok Taraflı Çözümler” ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) “Küresel Krize Küresel Çözüm” başlığıyla yayımladığı raporlar farklı öneriler içermektedir.

DTÖ'nün raporu krize verilen “korumacı” tepkileri sertçe eleştirmektedir. DTÖ 2006'dan bu yana yürüttüğü Ticarete Destek Programı'nı (Aid for Trade) bu kriz ortamında daha çok sahiplenmektedir. DTÖ raporu 153 üye ülkenin son 6 aydaki faaliyetlerine dayanarak yaptığı analizde bir yanda krize tepki olarak daha çok korumacı, daha çok piyasalarına müdahale edici devletlerin faaliyetlerini sıralamakla birlikte, krizle birlikte ticari serbestlik kazanmış ülkeler olduğunu da belirtmektedir. DTÖ'nün çok taraflılığı ilke edinen rolüyle korumacılığın çözüm olmadığı mesajını artık daha yoğun olarak verdiği görülmektedir.

BM raporu ise küresel krize çözüm üretmek ve ekonominin tekrar rayına sokulmasının sadece bankacılık, ticaret ve finans kesiminin denetlenmesi ve yeniden düzenlenmesi ile değil, küreselleşen dünyada çok taraflılığın yeniden düşünülmesi ve yapılandırılması ile mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Bu ortamda BM'in bu reform sürecine önderlik edebileceği, merkezi bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Evrensel üyelik sistemi ve küresel anlamda sahip olduğu kredibilite sebebiyle yeniden düzenlenecek ve yeniden yapılandırılacak küresel yönetim sisteminin meşruluğu ve sürdürülebilirliği konularında BM bu açıdan bir adım önde gözükmektedir. Dolayısıyla küresel krize yönelik yapılan Cenevre merkezli politika açıklamalarına bakıldığında küresel neo liberalizmi yeniden hakim paradigma yapma gayretinde olan DTÖ, IMF, G8 gibi kurumsal yapılar karşısında BM'in çizdiği portre gelecek için dünya kamuoyuna daha çok umut vermektedir (Tok,2009).

2.4. Devlet Müdahaleleri

Keynes, piyasaların kendi başına bırakılamayacağını, devletin ekonomide düzenleyici rol oynaması gerektiğini öne sürmüştü. Bu öneri ve arkasında yatan model, büyük bunalımdan çıkışın modeli oldu. Zaman içinde devlet yine geri plana çekilmeye yöneldi. 1990'larda yaşanan küresel sistem değişikliği 2000'lerin ortasına geldiğimizde benzer bir krize yol açtı.

Şimdi yine Keynesyen politikalara geri dönülmektedir. Devletler yine kamulaştırmalar yapmakta ve fonlar kurmaktadır (Eğilmez, 2008).

İçinde bulunduğumuz küresel kriz mali sektörle reel sektör arasındaki uyumsuzluğun artmasından çıktı. Devlet müdahaleleri sonucunda biraz hafifletildi. Kapitalizm şimdiye kadar irili ufaklı birçok kriz yaşadı. Bu kriz de son kriz olmayacaktır. Bu krizlerin ortak olan ve olmayan birçok yönü var. Ama tuhaf bir biçimde çözüm hep aynı yolla oluyor: Krizin üstünü parayla örtmek. Ancak tedavüldeki para miktarını artırarak yapılan çözümler ahlaki değerleri zedelemekten, kamu maliyesinin disiplinini düşürmeye, enflasyondan rekabeti bozmaya kadar ileride doğabilecek yeni krizlerin altyapısını oluşturmaktadır. Devletin ekonomiyi kontrol ve sorunları çözmek amacıyla tabloda gösterilen Telekomünikasyon Kurumu, EPDK, BDDK gibi kurumlar kurulmuştur (Ardıyok, 2009).

Tablo 6. Türkiye'deki Düzenleyici Kurumlar ve İlgili Oldukları Endüstriler

Düzenleyici kurum	İlgili olduğu endüstri/sektör
Rekabet Kurumu (RK)	Genel
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)	Bankacılık, finans
Sermaye Piyasası Kurumu (SPK)	Halka açık şirketler
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)	Elektrik, doğal gaz, petrol, LPG
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK)	Telekomünikasyon
Radio Televizyon Üst Kurumu (RTÜK)	Görsel ve işitsel medya
Kamu İhale Kurumu (KİK)	Kamu ihaleleri
Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK)	Tütün, tütün mamulleri ve alkollü içkiler

Kaynak : ACTECON Pazardan Haberler, Sayı 11, Şubat 2009

2006 ve 2007'de ABD'de yaşananlar değerlendirildiğinde, ülkemizdeki 2001 ekonomik krizine benzerlikler bulunmaktadır. Bizim bankaların 2001 öncesinde yaptığı gibi ABD'de de Freddie Mac ve Fannie Mae gibi mortgage kuruluşlarından başlayarak Lehman Brothers'a kadar uzanan finansal kuruluşlar gereğinden fazla risk almışlardır. Bu kuruluşlar ile iş yapan her türlü kesim ise alınan risklerin büyüklüğünü ve etkisini değerlendirememiştir.

2001 yılında yaşadığımız Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizine de finans sektörünün geçmiş dönemde aldığı aşırı risklerin artık taşınamaz hale gelmesi yol açmıştır. Eğer bu aşamaya gelmeden önce çürük elmalar sağlam elmalardan ayrılabilseydi bizler o günleri yaşamamış olacaktık. Fakat yapılan denetimler sonucu bilançoları kötü hale gelmiş, rasyoları sağlayamayan bankalarla ilgili raporlar dönemin siyasileri tarafından pek dikkate

alınmamıştı. BDDK'nın kurulması ile beraber başlayan modern regülasyon süreci bu tür bulaşıcı finans krizlerine karşı bizi daha dirençli hale getirmiştir.

Tablo7. Devletin Mikroekonomik Düzen İçindeki Rolü

Mikroekonomi	Geçici piyasa aksaklıkları	1. Karteller 2. Tekeller 3. Bunlara yol açan birleşmeler	Rekabet Kurumu
	Kalıcı piyasa aksaklıkları	1. Doğal tekeller 2. Şebeke dışsallıkları 3. Bilgi asimetrisi 4. Diğer iktisadi nedenler	Düzenleyici kurumlar

Kaynak: Stigler and Friedland, 1962: 1-16.

2.5. IMF Krizden Çıkış İçin Gerekli Yedi İlke

Uluslararası Para Fonu'nun 6-7 Kasım'da İskoçya'nın St. Andrews kentinde düzenlediği Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Guvernörleri Toplantısı sonucunda "Küresel Ekonomik Olasılıklar ve Çıkış Politikalarının İlkeleri" başlıklı bir rapor yayımlandı (IMF, 2009b).

IMF uzmanları tarafından hazırlanan raporda ülkelerin uygulayacakları "krizden çıkış stratejilerinin" güçlü, sürdürülebilir ve dengeli bir ekonomik büyüme için zemin oluşturması gerektiği belirtilmiştir. İlkeler kriz sırasında alınan olağanüstü destek önlemlerinden çıkış sırasında uygulanacak ekonomik politikaların tasarlanması ve bunların yerine getirilmesi için ortak bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. IMF'ye göre ülkelerin krizden çıkarken göz önünde bulundurmaları gereken yedi ilke şöyle:

İlke 1: Çıkışın zamanlaması ekonominin ve finansal sistemin durumuna bağlı olmalı ve talebe daha büyük destek ve finansal onarımdan yana olmalı. İletişim stratejileri ve beklenmedik durumlardaki uygulamaları umutların sağlam demir atmasına ve piyasadaki korkuların yatışmasına yardımcı olacaktır.

İlke 2: Bazı istisnalar dışında, ekonomi politikasının en önemli önceliği mali konsolidasyon olmalı. Para politikası, genel teşvikin arzu edilen düzeye ulaşmasını sağlamak için daha kolay ayarlanabilir.

İlke 3: Mali çıkış stratejileri, kamu borcunun belli bir zaman dilimi içinde, ihtiyatlı düzeylere düşürülmesi hedefiyle birlikte saydam, etraflı ve açıkça tebliğ edilmeye hazır olmalıdır.

İlke 4: Kriz bağlantılı önlemlerin geçici olmasını sağlayan hareketlerle birlikte başlayan, daha güçlü bir faiz dışı denge, mali ayarlamalar için anahtar sürükleyici güç olmalıdır.

İlke 5: Faiz oranlarının yükseltilmesinden, alışlagelmiş sıkı para politikası uygulamalarından önce, geleneklere uymayan para politikalarının bırakılması gerekmez. Geleneklere uymayan para politikası önlemlerini sürdürmek, faiz oranlarında artışları engellemeyi gerektirmez.

İlke 6: Finansal politika desteğinin ne zaman ve nasıl ortadan kaldırılacağına ekonomik koşullar, finansal piyasaların istikrarı ve piyasa bazlı mekanizmalar karar vermelidir.

İlke 7: Çıkış politikalarının uyumlu hale getirilmesi tüm ülkelerin hâsıllarında iyileşmelere yol açacaktır.

3. Krizden Çıkış İçin Küresel Yeşil Yeni Düzen

Ekonomideki her türlü durgunluk, artan işsizlik ve kriz durumunda verilen tipik yanıt, tüketimin arttırılması, tasarruf altındaki paranın piyasaya sürülmesi ve bu şekilde ekonomik sistemin çarklarının daha hızlı dönmesinin sağlanmasıdır. Devletler piyasaya normalde olmadığı kadar müdahale ederek, sıcak para sürerek ekonomiyi canlandırmaya çalışmaktadırlar. Bu “önlemler” sonucunda daha fazla tüketim, daha fazla para arzı ve bu şekilde de üretimin ve istihdamın artması beklenmektedir. Ancak elde edilen başarılar sürekli olmaktan uzak kalmakta ve bir sonraki muhtemelen daha büyük ve yıkıcı krize kadar sürmektedir(Lipietz, 2009).

Yapılan araştırmalar, çevreye duyarlı ve enerji tasarrufu sağlayan binaların inşası, toplu taşımacılığın geliştirilmesi, organik tarım, yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması gibi çevreci ekonomi uygulamalarının hem diğer iş sahalarına göre daha fazla istihdam yarattığını hem de kıt kaynakların korunması açısından hayati öneme sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, çevreci ekonomi yatırımlarının artırılması hem küresel ekonomik krizden çıkış için ideal bir yöntemdir hem de sürdürülebilir bir kalkınma yaratarak ekonomideki dalgalanmaların olumsuz etkilerini azaltacaktır. Konut, ulaşım, enerji ve tarım sektörlerinde düşük enerji harcamaya, yenilenebilir ve zararlı atık yaratmayan enerji kaynaklarını kullanmaya, çevreyi kirletmemeye yönelik politikaların çerçevesinin oluşturulması, bu politikaların ortak bir bilinç içinde uygulanması, küresel bir sorumluluktur. Kriz sonrası ekonomik düzen, bu sorumluluk üzerine inşa edilmelidir (ZEKEY, 2009:3).

3.1. Krizden Çıkış İçin Neden Yeşil Ekonomi

Üzerinde durulması gereken önemli bir nokta var. Küresel ekonomik krizin çok tehlikeli bir ikizinin var olması. O da küresel ekolojik kriz. Mevcut endüstriyel kapitalist sistem doğanın yağmalanmasından, kirletilmesinden ve ekolojik süreçlere yapılan yıkıcı müdahalelerden bağımsız tutulamaz. İklim değişikliğinin geri dönüşsüz noktaya doğru yaklaştığı, dünya çapındaki tarımsal üretimin düşmeye başladığı, su ve gıda krizinin kapıda olduğu, susuzluğun, kuraklığın, sellerin ve tayfunların can aldığı, canlı türlerin ortadan kalktığı bu ağır kriz

nedeniyle üzerinde yaşadığımız gezegendeki yaşam sürdürülemez hale gelmektedir. Yaşamı mümkün kılan doğa ve ekolojik sistem yok olurken, bu krize yol açan ekonomi anlayışı içine düştüğü krizlerden yine eski usullerle, ekolojik krizi daha da derinleştirecek yöntemlerle çıkmaya çalışmaktadır. Daha fazla tüketim, daha fazla üretim, doğanın daha fazla yağmalanması, daha fazla kirlilik, daha fazla karbon salımı... Sonuç kapitalist sistem geçici rahatlamalar yaşarken ekolojik krizin derinleşmesidir.

Oysa yeşil politika, ekonomik krizlerle ekolojik krizin aynı anlayışla çözülebileceğini, 1929 krizinden sonra uygulanmaya başlayan “Yeni Düzen” yerine, bugünkü ihtiyacımızın “Yeni Yeşil Düzen” olduğunu savunmaktadır. Hem ekolojik krize ve iklim değişikliğine, hem de ekonomik durgunluğa ve işsizliğe çözüm olabilecek yeşil ekonomik anlayış, yenilenebilir enerji kaynaklarına, enerji verimliliğine, organik tarıma ve devletin bu yöndeki müdahalelerine dayalı bir yeni yeşil ekonomik düzenin zorunlu olduğu fikri yaygınlaştırmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çevre Programının Mart 2009 raporunda kriz ortamı incelenmiş, krizden çıkış ve kriz sonrası sürdürülebilir kalkınmanın yürütülebilmesi için oluşturulması gereken küresel yeşil yeni düzeninin nasıl olması gerektiği ve çevreci ekonomi için uygulanması gereken politikalar üzerinde durulmuştur (UNEP, 2009).

Yaşanan kriz, küresel ekonominin geleceği için bir dönüm noktası haline gelmiştir; kriz sonrası ya çevresel değerlerin ön plana çıktığı ve sürdürülebilir enerjiye dayalı bir “yeşil ekonomi” oluşacak ya da düşük verimliliğe sahip ve sürdürülemeyen enerji kaynaklarının kullanıldığı geleneksel “kahverengi ekonomi” devam edecektir ve krizlerin tekrarlama olasılığı yüksek olarak kalacaktır.

3.2. Küresel Yeşil Yeni Düzenin Hedefleri

Kriz sonrasında oluşturulması gereken “yeşil ekonomi” için yapılmış en kapsamlı çalışma, UNEP’in “Küresel Yeşil Yeni Düzen” (Global Green New Deal) raporudur. Bu raporda önerilen politikalar hem kısa vadede krizden çıkışı sağlayacak hem de orta ve uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik büyüme yaratacaktır.

Pek çok analiz, “yeşil sektörlerin” hem çevresel krizleri aşmakta faydalı olduğunu hem de yaratacakları istihdam etkisi ve sermaye getirileriyle küresel finans krizinden çıkmak için önemli olduğunu göstermektedir. Yeşil sektörler, geleneksel sektörlere göre çok daha fazla istihdam yaratmaktadır. Dolayısıyla küresel çapta bir yeşil ekonomi politikası izlemek hem krizden çıkış sürecini hızlandıracak hem de sürdürülebilir bir kalkınma sağlayarak yeni krizleri yaşanma olasılığını azaltacaktır. Küresel finans ve ekonomi sisteminin kurallarının

yeniden yazılmaya başladığı bu günler, yeşil ekonomi uygulamalarının yaygınlaştırılması için tarihi bir fırsattır.

Küresel yeni yeşil düzen, hem yaşanmakta olan ekonomik krizin sosyal, ekonomik ve çevresel etkileriyle hem de orta ve uzun vadede toplumu tehdit eden iklim, gıda, petrol ve su krizleriyle taraflı ve ulusal çapta mücadeleyi amaçlamaktadır. Yeşil ekonomi, kriz sonrasında sürdürülebilir bir kalkınma modeli izlemeyi ve ekolojik kıtlık ile iklim dengesizliğini daha da kötüleştirmeyecek hamleler yapmayı hedefler. Tüm bunların sonunda ulaşılmaması hedeflenen amaç, aşırı yoksulluğun sona erdirilmesidir. Yeşil ekonomi, ekonomik kalkınma için çevre korumacılığından vazgeçilmesi gerektiği görüşünün tam aksini savunur; ekolojik kötüleşmenin nedenlerinin tespit edilmesi ve bunları çözülmesi ekonomik kalkınmayı körükleyecektir. Yeşil ekonomi için küresel yeni düzenin üç temel hedefi vardır (UNEP, 2009a: 5):

1. İstihdam yaratarak ve krizden zarar görmüş grupları koruyarak dünya ekonomisinin yeniden canlandırılmasına katkıda bulunmak.

2. Karbon bağımlılığını azaltarak ekonomilerin temiz enerji kullanarak dengeli bir kalkınma yoluna girmelerini sağlamak.

3. Sürdürülebilir kalkınma sağlayarak 2015 yılına kadar aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmak.

Yeşil ekonomi uygulamalarının hedeflerine ulaşabilmesi için bazı ortak unsurlar barındırması gereklidir. Bu unsurlar; Hedef sektörlerle yönelik mali teşvikler, ulusal ekonomilerde yeşil yatırımların başarılı olabilmesi için politika reformları ve uluslararası koordinasyonu sağlayacak ve ulusal girişimlere destek olacak uluslararası politika reformları biçiminde sıralanabilir (UNEP, 2009a: 5).

3.3. Küresel Krizden Çıkış İçin Uygulanan Teşvikler ve Yeşil Yatırımlara Ayrılan Fonlar

Birleşmiş Milletler Çevre Programı(UNEP), küresel finansal kriz, iklim değişikliği, çevresel bozulma ve yoksulluğa karşı küresel ekonominin canlandırılması, istihdamın artırılması, için mart 2009'da "Global Green New Deal " Küresel Yeşil Yeni Düzen raporunu yayınladı. UNEP küresel ekonomik canlanmayı yeniden düşünmek için Eylül 2009 da yeniden "Global Green New Deal" Küresel Yeşil Yeni Düzen raporunu güncelledi. Teşvik paketleri ile birlikte şu beş farklı alanda yeşil çevreci yatırımların yapılabileceği vurgulandı (UNEP, 2009b:1);

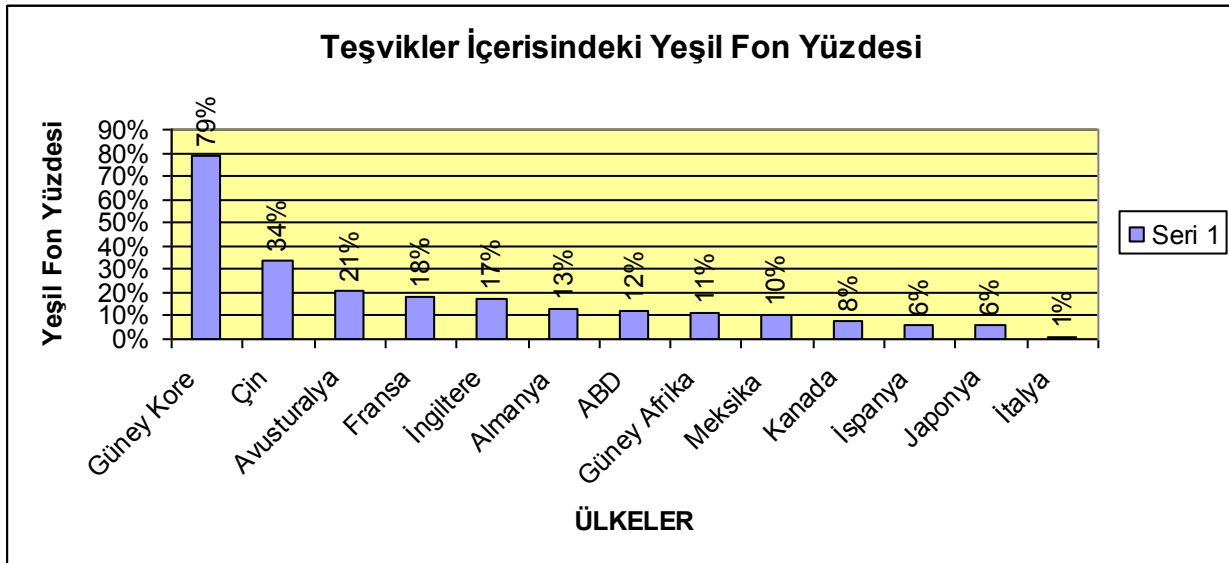
- Eski ve yeni binalarda enerji verimliliği,
- Rüzgâr, güneş, jeotermal ve biyokütle gibi yenilenebilir enerji teknolojileri,
- Hibrid araçlar, hızlı tren ve otobüs gibi sürdürülebilir ulaşım teknolojileri,

- Tatlı su, ormanlar, toprak ve mercan kayalıkları da dahil olmak üzere gezegenin ekolojik altyapısı,
- Organik üretim de dâhil olmak üzere sürdürülebilir tarım.

 Gelişmiş ülkeler ekonomilerini yeşil yatırımlarla canlandırarak, bir taşla iki kuş vurma eğilimindedirler. Başarılı olabilirlerse, kriz sonrasında bizi oldukça farklı bir dünya, hatta yeni rekabet koşulları beklemektedir. Altyapılarını, ekonomilerini dönüştürmeyi başaranlar da bu yeni düzenin kazananları olmaya adaydır (Barlas, 2009).

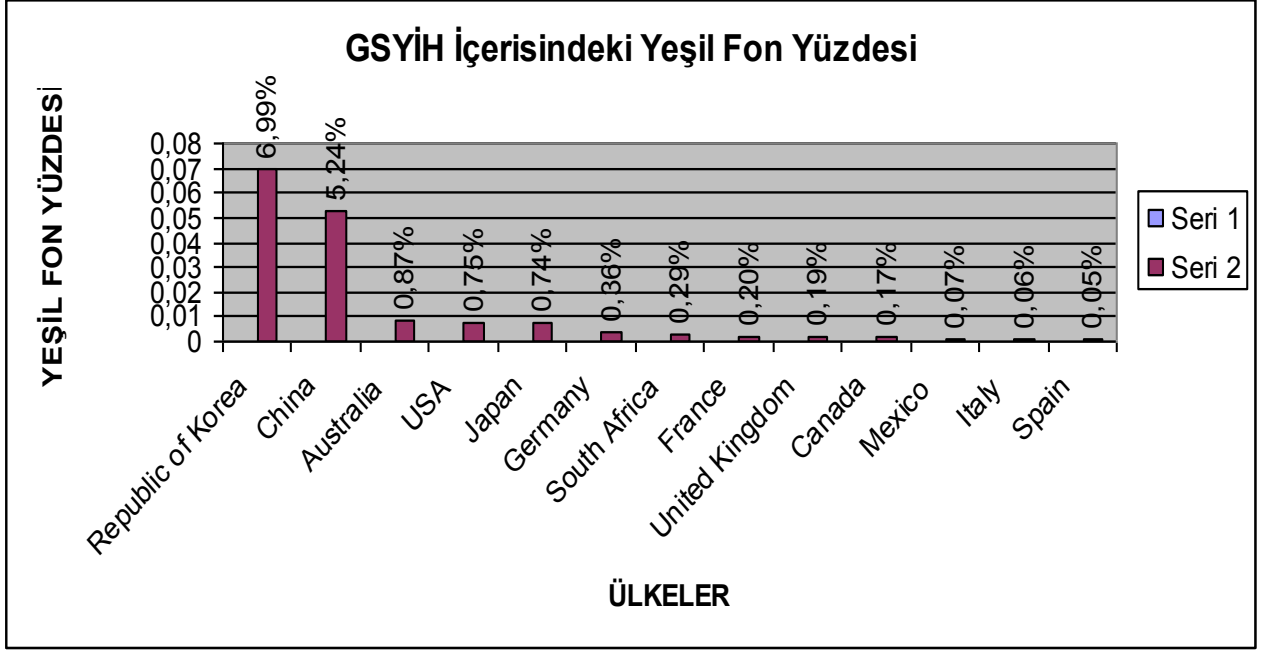
Dünyanın en büyük ülke-ekonomisinde yaşanan finans krizinin dalgaları ekonomileri sarsmayı sürdürürken, hükümetler peş peşe kurtarma paketleri açıklamıştır. Teşvikler incelendiğinde yeşil alanlara ayrılan fonlar ve ülkelerin GSYİH'ları içerisindeki yeşil fon yüzdeleri aşağıya çıkarılmıştır. Güney Kore, Çin, Avustralya, Fransa, İngiltere, Almanya ve ABD'nin yeşil yatırımlar yönünde ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak Güney Kore ve Çin yeşil yatırımlarda diğer ülkelere göre bir adım daha önde oldukları görülmektedir.

Şekil 2. Küresel Krizden Çıkış İçin Açıklanan Teşvik Paketlerindeki Yeşil Fon Oranı

Kaynak : HSBC Global Research, Global Green New Deal, An Update for the G20 Pittsburgh Summit, Unep September 2009.

Şekil 3. Ülkelerin Açıkladıkları Çevreci Yeşil Yatırımların GSYİH İçerisindeki Payları(%)

Kaynak : HSBC Global Research, Global Green New Deal , An Update for the G20 Pittsburgh Summit, Unep September 2009.

3.4. Avrupa Birliği 2020 Stratejisi

11 Aralık 2009 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği Liderler Zirvesi'nde Birlik' in geleceğine yön verecek yeni bir stratejinin geliştirilmesi kararlaştırıldı. Komisyon'un AB 2020 Projesi kapsamında belirtmiş olduğu öncelikler aşağıya çıkarılmıştır (Yanıkdağ, 2010) :

1. Bilgi temelli büyüme ile değer yaratmak: Avrupa Araştırma Alanı, AB 2020 için vazgeçilmez bir unsurdur. AB bu konuya öncelik vererek, bütün kaynakların ortak bir havuzda toplanmasını sağlamalı ve Birlik genelinde yapılacak araştırmalar için gerekli zemini oluşturup bu yöndeki çabaları desteklemelidir.

2. AB yurttaşlarının yaşam standartlarını yükseltmek: Amaç, istihdam oranının artırılması, daha kaliteli ve üretken işlere, adalete, güvenliğe ve fırsatlara erişimin sağlanarak, sosyal Avrupa'ya giden yolu hızlandırmaktır.

3. Rekabetçi, bütünleşmiş ve daha yeşil bir ekonomi yaratmak: 2020'ye yönelik amaçları arasında; üretkenliği artırmak, kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltmak, iklim değişikliği ve enerji konusunda belirlenen amaçlara ulaşmak, endüstriyel tabanın güçlendirilmesi ve geleceğin ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi bulunmaktadır.

3.5. Dünyada Yeşil Çevreci Yatırımlar ve Sağlanan İstihdam

Su, güneş, rüzgâr gibi doğal kaynaklar kullanılarak elde edilen çevreci yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlar, doğrudan ve dolaylı olarak istihdama sağladığı katkıyla öne çıkmaktadır.

Tablo 8 Dünyada Çeşitli Ülkelerde Yenilenebilir Enerji Sektöründe Çalışanlar

Yenilenebilir Enerji Kaynağı	Dünya	Seçili Ülkeler	
Rüzgâr	300,000	Almanya ABD İspanya Çin Danimarka Hindistan	82100 36800 35000 22000 21000 10000
Güneş fotovoltaik	170,000	Çin Almanya İspanya ABD	55,000 35,000 26,449 15,700
Güneş termal	624,000 +	Çin Almanya İspanya ABD	600,000 13,300 9,142 1900
Biokütle	1,174,000	Brezilya ABD Çin Almanya İspanya	500,000 312,000 266,000 95,400 10,349
Hidroelektrik	39,000 +	Avrupa ABD	20,000 19,000
Jeotermal	25000	ABD Almanya	21,000 4,200
Yenilenebilir toplam	2,332,000		

Kaynak: UNEP Green Jobs Report, 2008.

Dünyada, tabloda gösterilen seçili ülkelerde rüzgâr enerjisi sektöründe 300 bin kişiye istihdam sağlanmaktadır. Güneş enerjisinde (fotovoltaik+termal) büyük çoğunluğu Çin'de

olmak üzere yaklaşık 800 bin kişi çalışmaktadır. Yenilenebilir enerji sektöründe yaklaşık 1,2 milyon kişi biokütle⁴ alanında çalışmaktadır (Baykan, 2009:3).

Dünyada, geri dönüşüm, enerji verimliliği, su sanitasyonu ve verimliliği ile sürdürülebilir ulaşımı içeren çevresel ürünlerin ve hizmetlerin toplam hacmi bugün 1,000 milyar Avro olarak hesaplanırken bu rakamın 2020 yılında 2,200 milyar avroya ulaşması beklenmektedir.⁵ Avrupa Komisyonu'nun tahminlerine göre Avrupa Birliği'nin eko-endüstrisi, yıllık 227 milyar Avro hacmi ve Avrupa Birliği'nin toplam GSMH'sinin %2,2'si ile Avrupa'nın en büyük sektörlerinden bir tanesi durumundadır. Bu endüstri geniş bir şekilde tanımlanmış: Kirlilik kontrolü (çoğunlukla hava kirliliği kontrolü, atık yönetimi ve çevre yönetimi) ve kaynak yönetimi (yenilenebilir enerji tesisleri ve su tedariki) başlıca alanlar arasındadır. Komisyona göre eko-endüstri 3.4 milyon tam zamanlı istihdam yaratıyor ki bu hem otomotiv imalat sanayindeki hem de ilaç sanayindeki istihdamdan daha fazladır.⁶

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) "Global Green New Deal" (Global Yeşil Yeni Düzen) raporunu 2009 mart ayında açıkladı. Raporun amaçları arasında dünya ekonomisini canlandırmak, istihdam yaratmak ve korumak; sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyümeyi teşvik etmek, "Milenyum Gelişim Hedeflerine" ulaşmak – özellikle 2015'e kadar aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmak - ve karbona bağımlılığını ve ekosistemin bozulmasını engellemek yer almaktadır. ABD Başkanı Barack Obama, seçim kampanyası sırasında açıkladığı "Amerika için Yeni Enerji" planı çerçevesinde gelecek 10 yıl içinde 5 milyon "yeşil yakalı" istihdam yaratmak için 150 milyar dolarlık yatırım yapacağını belirtmiştir.⁷

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP) tarafından hazırlanan "Global Green New Deal" başlıklı Politika Belgesine göre, yenilenebilir enerjiye yatırım, ekonomik emisyon azaltımına katkısının yanı sıra, ekonomik olarak da yorumlanmaktadır.

Son yıllarda 2,3 milyon civarında insan, küresel anlamda birincil enerji alanının sadece yüzde 2'lik kısmını oluşturan yenilenebilir enerji sektöründe iş buldu. Petrol, gaz ve petrol rafineri endüstrisinde 1999'da, toplam istihdam 2 milyonun üstünde bulunuyordu.

Küresel olarak, 2030 itibariyle yenilenebilir enerji sektörüne tahmini olarak 630 milyar dolarlık yatırım, 2,1 milyon rüzgar enerjisinde, 6,3 milyon güneş enerjisinde ve 12 milyon biyoyakıt bağlantılı tarım ve endüstride olmak üzere, en az 20 milyon ek iş yaratacak.

⁴ Yaygın olarak, biyoyakıt elde etmek amacı ile yetiştirilen bitkiler ile lif, ısı ve kimyasal elde etmek üzere kullanılan hayvansal ve bitkisel ürünleri ifade eder. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Biyok%C3%BCtle>

⁵ UNEP Background Paper on Green Jobs.

⁶ DG Environment, 2007, Facts and Figures: the links between EU's economy and environment, p1-5

⁷ http://www.barackobama.com/pdf/factsheet_energy_speech_080308.pdf

Yenilenebilir enerjinin, daha fazla doğrudan iş yaratma potansiyelinin yanı sıra, ek sanayi alanlarında iş sağlaması bekleniyor. Yenilenebilir enerjilerdeki genişleyen yatırım ve istihdam olanaklarında, biyoyakıtların bazı formlarında olduğu gibi, üretim formlarının çevresel ve sosyal sonuçlarına dikkat gösterilmesi gerekiyor.

Yenilenebilir enerji sektörüne ülke düzeyinde yatırım yapmanın, cesaret verici olduğu gözlenirken, Çin'de, yenilenebilir enerji sektörü 17 milyar dolarlık değer oluşturuyor ve 600 bini güneş enerjisini sektörüne üretim yapan alanlarda bulunmak üzere, 1 milyon kişi istihdam ediliyor.

Nijerya'da biyoyakıt endüstrisi 200 bin kişiye iş sağlarken, Hindistan'da 2025 itibarıyla biyokütle gaz haline getirme alanı 900 bin iş yaratacak. Bangladeş'te üç yenilenebilir enerji teknolojisinin başlatılmasıyla en az 20 bin iş yaratıldı.

4.6. Türkiye'de Çevreci Yatırımlar ve Sağlanan İstihdam

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden alınan verilere göre, Türkiye'de şu anda inşaatı devam eden yaklaşık 75 adet HES, 20 adet rüzgar santrali, 3-4 adet jeotermal santrali projesi bulunmaktadır.

Türkiye'deki yenilenebilir kaynaklı enerji projelerinde 5 bine yakın mühendis istihdam edildiği tahmin edilirken, projeler yapıldıkça mühendis ihtiyacı doğmaya devam etmektedir.

Türkiye'de çeşitli megavatlarda yaklaşık 2 bin adet HES projesi öngörülmektedir. Proje yapım aşamasında 300-350 kişi çalışırken, santral devreye girdikten sonra kalıcı olarak 10 kişi istihdam edilmektedir. 2 bin projeye, en az 20 bin kişilik kalıcı istihdam sağlanabilecektir.

Şu anda 10 sahada yer alan jeotermal projesinin inşaat aşamasında 150 kişi görev yapmaktadır. Kalıcı olarak her bir santralde 25 kişinin çalıştığı göz önüne alındığında, toplam 250 kişilik istihdam oluşacaktır.

Güneş enerjisinde ise yaklaşık 1.500 projeyi içeren 20 bin megavatlık beklenti vardır. Bir santralin yapımında 200 personel çalışırken, projelerin tamamlanıp devreye alınmasıyla, toplamda 22 bin 500 kişilik istihdam sağlanabilecektir (Baykan, 2009:2).

Avrupa Rüzgar Enerjisi Birliği verilerine göre Avrupa Birliği'nde yeni kurulacak her bir MW'lık güç için 15 kişi istihdam edilebilmektedir.⁸ Ülkemizde halihazırda işletmede olan 433 MW gücünde rüzgar santrali olduğu düşünülürse rüzgar endüstrisinde yaklaşık 6 bin beşyüz kişilik istihdam yaratıldığı söylenebilir. Türkiye'de bine yakın projeye, 10 bin megavat rüzgar santrali yapılması öngörülürken, her projenin inşaat sürecinde 150 kişi

⁸http://www.ewea.org/fileadmin/ewea_documents/documents/publications/WETF/1565_ExSum_ENG.pdf

çalışmaktadır. Tüm santrallerin hizmete geçmesiyle de, 10 bin kişilik kalıcı istihdam oluşabilecektir.

Organik tarımda çalışan 14 bin üretici var; ekolojik pazarlarda, ekolojik ürün dağıtım ve satışında alımları eklersek bu rakam daha da artacaktır. Yalıtım sektöründe 15 bin kişinin çalıştığı tahmin edilmektedir. Çevre Mühendisleri Odası'na kayıtlı 6000 çevre mühendisi var ve yetkililere göre bir o kadar da Oda'ya kayıtlı olmayan çevre mühendisi var.⁹ Güneş enerjisi sektöründe 2001 rakamlarına göre 2 bin kişi istihdam edilmiş.¹⁰ Kamu kurum ve kuruluşlarında 2007 yılı itibariyle çalışan 8 bin beşyüze yakın yeşil yakalı da kişi de dahil edildiğinde günümüzde Türkiye'de yaklaşık 50 bin yeşil yakalının çalıştığını söyleyebiliriz.

Kamu kurum ve kuruluşlarında 2007 yılında çevresel faaliyetlerde 8485 personel istihdam edilmiş. Bunların %78'i sadece çevresel faaliyetlerle ilgili işlerde çalışırken, %22'si diğer faaliyetlerin yanı sıra çevresel faaliyetleri de yürütmüş. 2007'de kamuda çevre istihdam rakamı neredeyse 1997 rakamına eşit. 1997'den beri sürekli artan personel, 2005 yılında 14 bin beşyüz kişiye ulaşmış ama son yıllarda önemli oranda azalmış. Bu azalış 2005 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün İl Özel İdareleri'ne devrinden ve 2007 yılında Tarım Bakanlığı İl Müdürlüklerinde çalışanların sayılmamasından kaynaklanmaktadır. Hükümet tarafından açıklanan son istihdam paketi çerçevesinde 120 bin kişinin, ağaçlandırma, erozyon kontrolü çevre düzenlemesi gibi işlerde istihdamını hedefleniyor. Bu kamuda geçici de olsa çevresel istihdamı arttıracaktır (Baykan, 2009:2).

5. Sonuç

2008 yılının ikinci yarısından itibaren Dünya ekonomisi şiddetli ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu krizle birlikte küresel iklim değişikliği tehdidi altındadırlar. Finansal krizin petrol krizi, gıda, su, kriziyle birleşmesi sorunu daha da derinleştirmekte olup, yaklaşık 950 milyon insanın açlık ve sefaletle düşeceği öngörülmektedir.

Son dönemde tüm dünyanın çevreci teknolojilere, politikalara ve yatırımlara yönelmesiyle ortaya çıkan yenilenebilir enerjilerin esas alındığı bir ekonomi anlayışı olan yeşil ekonomi, hem küresel ısınmaya hem de küresel finansal krize çare olacak önemli bir seçenek olarak gözükmemektedir. Birçok ülkede hazırlanan konjonktür paketlerinde yeşil ekonomiye yönelme sinyalleri görülmektedir.

Dünyada krizden etkilenen ülkeler ekonomiyi canlandırma paketleri açıklamışlardır. Söz konusu canlandırma çalışmaları ve diğer ülkelerin alacakları önlemler artık ölmekte olan

⁹ Çevre Mühendisleri Odası ile görüşme.

¹⁰ <http://www.isik-isi.com>

endüstrileri ve dünün kötü alışkanlıklarını yaşatmaya değil, dünya ekonomisinin 21. Yüzyıla uygun hale gelmesine yardımcı olmalıdır. Karbon tabanlı altyapılara trilyonlarca dolar yatırım yapmaya ve fosil yakıtlara sübvansiyon sağlamaya devam etmek büyük risk taşıyacaktır. Dünya genelinde yılda 300 milyar ABD Doları'na ulaşan fosil yakıt sübvansiyonunu ortadan kaldırmak sera gazı etkisi yapan gazların salınımını %6 düşürecek, küresel hâsılaya katkıda bulunacaktır. Yenilenebilir enerji bize en fazla ihtiyaç duyduğumuz yerlerde yardımcı olacaktır. Gelişmekte olan ülkeler, dünya genelinde yenilenebilir enerji kaynaklarının %40'ına ve güneş ışığından enerji üretme kapasitesinin %70'ine sahiptir (Ban Ki-Moon ve Al Gore, 2009).

Başta ABD ve Çin'de olmak üzere liderler, ekonominin canlanması ve yeni iş imkânlarının yaratılabilmesi için, yeşil ekonominin bir tercih değil, gereklilik olduğunu belirtmişlerdir. Dünya genelinde 2,3 milyon kişinin istihdam edildiği yenilenebilir enerji sektörü, daha şimdiden petrol ve doğalgaz sektörünü istihdam açısından geride bırakmaktadır. ABD'de rüzgâr enerjisi sektöründe çalışanların sayısı tüm kömür sektöründe çalışanların sayısından daha fazladır.

Yukarıdaki veriler değerlendirildiğinde, yeşil ekonomik düzenin kurulması ve sürdürülebilir ekonomi uygulamalarına azami yer verilmesi ülke ekonomisinde yalnızca krizden çıkış için bir fırsat yaratmayacak aynı zamanda geleceğe daha güvenle bakmayı sağlayacaktır.

Kaynakça

- ALANTAR, Doğan (2008), “Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, Maliye Finans Yazıları, Sayı: 81, Ekim 2008, http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf, (15.02.2010).
- ARDIYOK, Şahin (2009), “Chicago Washington’a galip gelecek mi? Krize devlet müdahalesi ve politikacılar”, ACTECON Pazardan Haberler, Sayı 11, Şubat 2009, <http://www.actecon.com/ebulten/0209/02.html>, (20.03.2010).
- BARLAS, Nükhet (2009), “Ekonomik Krize Yeşil Reçete”, Referans Türkiye’nin İş Gazetesi, 01 Temmuz 2009, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=125263&KTG_KOD=282, (20.03.2010).
- BAYKAN, Barış Gencer (2009), “Dünyada ve Türkiye’de Yeşil Yakalılar”, Bahçeşehir Üniversitesi Araştırma Notu_37, 5 Haziran 2009, <http://betam.bahcesehir.edu.tr/UserFiles/File/ArastirmaNotu037.doc>, (15.02.2010).
- DAĞLAROĞLU, Tolga (2009), “Global Kredi Krizi ve Gelişmekte Olan Piyasa Ekonomilerine Etkileri”, EAD-SETA “İktisat Seminerleri Dizisi”, Ankara, 28 Nisan 2009, www.ead.org.tr/doc/global_kredi_krizi.ppt, 25.02.2010).
- EĞİLMEZ, Mahfi (2008), “Küresel Krizin Nedenleri”, Ekonomi Gazetesi, 23.09.2008, <http://www.ekonomigazetesi.net/?yorum,8TZqWN4CjoFoRLfqTedEx2MNOMfMERGMjCmgrsUJpx8FjofcDuRbzCXkpe73FNPX>, (15.03.2010).
- HABERTÜRK (2010), “Kriz Sürecinde Esnek Maliye Politikaları İzlenecek”, 06.02.2010, http://haber.turk.net/haber_detay.asp?ID=2387508&Cat=EKO, (15.02.2010).
- IMF (2009a), “World Economic and Financial Surveys World Economic Outlook: Crisis and Recovery”, Washington DC: International Monetary Fund, April 2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/pdf/text.pdf>, (15.02.2010).
- IMF (2009b), “Global Economic Prospects and Principles for Policy Exit”, Meetings of G-20 Finance Ministers and Central Bank Governors, November 6–7, 2009, St. Andrews, United Kingdom, <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/110709.pdf>, (25.02.2010).
- KI-MOON, Ban ve Al Gore (2009), “Krize çözüm 'yeşil ekonomi’”, Referans Gazetesi Özel Yorum, 03.03.2009, Ankara.
- LIPITEZ, Alain, (2009), “Yeni Yeşil Düzen Nedir? Green New Deal”, Yeşil Ekonomi Konferansı 3ncü Panel, 20-21 Haziran 2009, İstanbul Bilgi Üniversitesi,

- http://www.yesilekonomi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=64:alain-lipietz-green-new-deal&catid=39:metinler&Itemid=57, (12.03.2010).
- MALİYE BAKANLIĞI (2009), “Küresel Mali Krize Karşı Politika Tedbirleri”, 22.05.2009, <http://www.sgb.gov.tr/esad/Kaynaklar/Sunumlar%20Konu%C5%9Fmalar/Hazine%20M%C3%BCste%C5%9Farl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/Politika%20Tedbirleri%2022.05.2009.pdf>, (15.02.2010).
- REINHART, Vincent (2009), “Some comments on Quantitative Easing (Q.E.)” At the IMFseminar, "Japan's Policy Response to Its Financial Crisis: Parallels with the United States Today", Washington DC: International Monetary Fund; March 19, 2009, <https://www.imf.org/external/np/seminars/eng//2009/jpn/pdf/reinhart.pdf>, (15.02.2010).
- STANDARD & POORS (2010), “Home Prices in the New Year Continue the Trend Set in Late 2009 According to the S&P/Case-Shiller Home Price Indices”, March 30, 2010, http://www.standardandpoors.com/spf/CSHomePrice_Release_033056.pdf, (30.03.2010).
- STIGLER, G. & C. FRIEDLAND, “What Can Regulators Regulate? The Case of Electricity”, Journal of Law and Economics, Vol. 5, 1962, s. 1-16.
- TOK, Evren (2009), “Cenevre'de kriz raporu savaşı”, Yeni Şafak Gazetesi, 04.08.2009, <http://yenisafak.com.tr/Yorum/?i=202753>, (12.02.2010).
- TÜSİAD (2009), 2010 Yılına girerken Türkiye ekonomisi, Aralık 2009, Yayın No. TÜSİAD-T/2009-12/497, http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/Tusiad_Ekonomi_Raporu_2010.pdf, (20.3.2010).
- UNEP (2008), Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world, September 2008, The United Nations Environment Programme, <http://www.unep.org/greeneconomy/LinkClick.aspx?fileticket=hR62Ck7RTX4%3d&tabid=1377&language=en-US>, (25.02.2010).
- UNEP (2009a), Global Green New Deal Policy Brief, March 2009, The United Nations Environment Programme, http://www.unep.org/pdf/A_Global_Green_New_Deal_Policy_Brief.pdf, (25.02.2010).
- UNEP (2009b), Global Green New Deal, An Update for the G20 Pittsburgh Summit, September 2009, The United Nations Environment Programme <http://www.unep.ch/etb/publications/Green%20Economy/G%2020%20policy%20brief%20FINAL.pdf>, (25.03.2010).
- YANIKDAĞ, Tülin (2010), “AB 2020 Projesi: Birlik'in Yeni Hedefler Listesi”, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), 23 Şubat 2010,

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=581:ab-2020-projesi-birlik-in-yeni-hedefler-listesi&catid=70:ab-analizler&Itemid=134,
(15.03.2010).

ZEKEY, Ahmet Hamdi (2009), “Sürdürülebilir Ekonomi Uygulamaları ve Krizden Çıkış için Çevreci (Yeşil) Ekonomi Anlayışı”, Süleyman Demirel Üniversitesi, I. Uluslararası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma13.pdf>, (30.03.2009).